

Kamila Szymańska

ORCID: 0000-0002-8777-2016

Muzeum Okręgowe w Lesznie

ALOJZY KONIOR – SZKIC DO PORTRETU KOMENIOLOGA

DOI: 10.5604/01.3001.0013.6265

Tradycje leszczyńskiej komeniologii sięgają pierwszej połowy XIX wieku, gdy w oparciu o dokumenty znajdujące się w archiwum parafii św. Jana w Lesznie zaczęto badać i opisywać dzieje braci czeskich i Jana Amosa Komeńskiego. Spośród grona osób, które podjęły się tego zadania na przestrzeni wielu dziesięcioleci, szczególne miejsce zajmuje dr Alojzy Konior, który jest nie tylko autorem i redaktorem publikacji poświęconych tej tematyce, ale przede wszystkim inicjatorem, koordynatorem i popularyzatorem wielu wydarzeń, które wpłynęły na rozwój badań nad Komeńskim oraz na pogłębienie wiedzy o jego postaci i dziele w skali wykraczającej poza lokalny zasięg.

Dziełem przypadku albo zbiegu okoliczności jest, że Alojzy Konior znalazł się w Lesznie i skupił swe zainteresowania na Komeńskim. Urodzony 6 marca 1925 roku w Międzybrodzu Białskim do Leszna przybył pod koniec II wojny światowej jako młody oficer II Armii Wojska Polskiego. W 1947 roku odbył dwuletnie szkolenie przysposobienia zawodowego w Krapkowicach, następnie uczył się w Technikum Górniczym w Bytomiu, od 1952 roku studiował zaocznie w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego (późniejsza Akademia Wychowania Fizycznego), by w końcu podjąć studia pedagogiczne na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na stałe osiadł w Lesznie w 1954 roku, kiedy założył rodzinę. Od tam pracował jako nauczyciel wychowa-

nia fizycznego i wiedzy o społeczeństwie oraz szefował placówkom szkolnym w Rawiczu i Lesznie. W latach 1963–1985 był dyrektorem Zespołu Szkół Technicznych w Lesznie. Aktywność społeczną realizował dr Konior także w pracy samorządowej, pełniąc funkcję radnego miejskiego w latach 1976–1982.

Zainteresowanie Komeńskim zawdzięcza dr Konior współpracy z Leszczyńskim Towarzystwem Kulturalnym, a zwłaszcza ze Zdzisławem Smoluchowskim, ówczesnym prezesem, który w roku 1969 zachęcił Alojzego Koniora, by zorganizować konferencję poświęconą Comeniusowi. Pomysł wynikał m.in. z teatralnych pasji Smoluchowskiego – absolwenta krakowskiego Studium Teatralnego, który od 1962 roku prowadził w Lesznie Teatr Międzyszkolny, realizujący koncepcję zabawy w teatr autorstwa Komeńskiego. W wyniku nawiązanej współpracy, w latach 1969–2009, Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne zorganizowało 53 konferencje, sesje naukowe i popularnonaukowe, których inicjatorem i organizatorem był Alojzy Konior.

Pierwsza z tych konferencji odbyła się w ramach obchodzonych pod auspicjami UNESCO uroczystości jubileuszu 300-lecia śmierci Komeńskiego, które w Lesznie trwały od 10 do 20 listopada 1970 roku. Jednym z wydarzeń – obok sesji uczniów leszczyńskich szkół, koncertu i sztuki „Gra o Diogenesie” przygotowanej przez teatr uczniowski – była konferencja naukowa zorganizowana w dniach 19–20 listopada. Odnosiła się ona do dziedzictwa myśli Komeńskiego w realiach współczesności („Jan Amos Komeński a problemy współczesnej pedagogiki”). Współorganizatorami obrad był Instytut Pedagogiki UAM i Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne. Na program konferencji złożyły się referaty wielu badaczy, by wymienić m.in.: Janinę Bielecką, Heliodora Muszyńskiego, Kazimierza Kubika, Leona Leję, Marię Walentynowicz, Jana Helwiga, Stanisława Michalskiego.

Tematyce komeniologicznej poświęcono jeszcze kilka spotkań. Międzynarodowy charakter miało zorganizowane w 1978 roku „Polsko-czeskie sympozjum komeniologów” (27–28 maja 1978), do udziału w którym zaproszono licznych prelegentów, wśród których znaleźli się także czescy uczeni. Referaty wygłosili m.in. Emil Jelinek, Jerzy Śliźniński, Zdzisław Smoluchowski, Adam Bieniaszewski, Jan Čapek, Dagmar Čapková, Marta Bečková, Josef Mátej, Andrej Čuma. Alojzy Konior wystąpił podczas obrad z referatem pt. „Aktualność poglądów pedagogicznych J.A. Komeńskiego w wybranych pozycjach literatury pedagogicznej z lat 1970–1977”. Kolejna konferencja zorganizowana przez dr. Koniora, która poświęcona była tematyce pedagogicznej, to „Gimnazjum leszczyńskie a gimnazjum sierakowskie. Polsko-czechosło-

wackie sympozjum komeniologiczne” (26–27 maja 1983). W obradach wzięli udział m.in. Dorota Żołądź, Marta Bečková, Jíří Beneš, Marié Kyralová. Sam organizator, Alojzy Konior, przedstawił referat pt. „Idee Jana Amosa Komeńskiego w wybranych pozycjach literatury czasopiśmiennictwa pedagogicznego lat 1978–1982”, w którym kontynuował podjęte wcześniej badania. Kolejne konferencje miały już interdyscyplinarny charakter: „Wkład innowierców w rozwój kultury południowo-zachodniej Wielkopolski” (30 maja 1986), „Daniel Ernest Jabłoński, rektor akademickiego gimnazjum w Lesznie w latach 1686–1691” (1 czerwca 1989), jubileuszowa: „Jan Amos Komeński – dziś i jutro” (20–21 listopada 1992), rok później „Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku” (16 listopada 1993) oraz wspólnie z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową im. J.A. Komeńskiego w Lesznie „380 rocznica przybycia do Leszna Jana Amosa Komeńskiego i braci czeskich” (9 czerwca 2009). Do udziału w obradach zapraszał dr Konior konsekwentnie uznanych znawców Komeńskiego, braci czeskich, pedagogiki oraz epoki.

Wygłoszone podczas obrad referaty ukazywały się w wydawnictwach zbiorowych lub na łamach „Przyjaciela Ludu” – periodyku wydawanego przez Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne. Pod redakcją dr. Koniora wydano tomy zbiorowe: *Daniel Ernest Jabłoński – rektor akademickiego gimnazjum w Lesznie 1686–1691* (Leszno 1990), *Jan Amos Komeński dziś i jutro. Materiały z sesji naukowej w 400-lecie urodzin J.A. Komeńskiego* (Leszno 1992), *Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku: materiały z konferencji naukowej* (Leszno 1993), *Jan Amos Komeński i bracia czescy w 380. rocznicę przybycia do Leszna (1628–2008). Materiały wydane z okazji 380 rocznicy przybycia braci czeskich do Leszna i 10-lecia powstania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Lesznie*, (Leszno 2009).

Waga tych wydawnictw podkreślona została recenzjami uznanych autorytetów naukowych, by wymienić profesorów: Janusza Tazbira, Tadeusza Pilcha, Janusza T. Maciuszkę, którzy wpłynęli na ostateczny kształt publikacji. Niektóre wydawnictwa ukazały się z wypowiedziami wybitnych reprezentantów nauki, np. materiały z konferencji w 1992 roku opatrzył wstępem Bogdan Suchodolski. Recenzje publikacji konferencyjnych i monografii redagowanych przez dr. Koniora ukazały się m.in. na łamach „Kwartalnika Historii, Nauki i Techniki”, „Analecta”, „Kwartalnika Pedagogicznego” oraz „Rocznika Leszczyńskiego”. Konferencje i publikacje powstały we współpracy ze środowiskami akademickimi i Polską Akademią Nauk oraz instytucjami zagranicznymi: Wydziałem Filozoficznym Czeskiej Akademii Nauk w Pradze (Filosofický Ustav CAV) i Niemieckim Stowarzyszeniem Komeniologów (Deutsche Come-

nius Gesellschaft e.V.). Od momentu powstania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. J.A. Komeńskiego w 1999 roku dr Konior współpracował także z miejscową uczelnią.

Pokłosiem konferencji z 1978 roku była także nawiązana i kontynuowana przez lata współpraca z prof. Jolantą Dworzaczkową z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, niekwestionowanym naukowym autorytetem w zakresie badań nad Jednotą braci czeskich oraz autorką cennych tekstów sytuujących Komeńskiego w kontekście ważnych wydarzeń historycznych. Jej teksty – rezultat tej współpracy – ukazywały się w opracowaniach zbiorowych, na łamach wydawanego przez Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne „Przyjaciela Ludu” czy „Rocznika Leszczyńskiego”. Na uwagę zasługują zwłaszcza dwie książki autorstwa Jolanty Dworzaczkowej: *Szkoła w Lesznie do 1656 roku. Nauczyciele i programy* (Leszno 2003) i wydana przy współudziale Leszczyńskiego Towarzystwa Kulturalnego *Bracia czescy w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku* (Warszawa 1997).

Niezależnie od organizowanych konferencji podejmował Konior także inicjatywy wydawnicze, których efektem były – w zakresie badań komeniologicznych – inne publikacje, w tym m.in. Adama Matuszewskiego *Odrębność i stereotypowość życia umysłowego w Lesznie w XVII wieku* (Leszno 1998). Z inicjatywy Alojzego Koniora podjęte zostały prace translatorskie listów Komeńskiego, pozostających dotąd w łacińskim oryginale, przechowywanych na Uniwersytecie w Sheffield. Tak ukazały się: na łamach „Przyjaciela Ludu” w 1993 roku (nr 1–2) niepublikowana dotąd korespondencja pomiędzy Comeniusem a Samuelem Hartlibem, listy Komeńskiego do swego zięcia, Piotra Figulusa (w publikacji *Jan Amos Komeński i bracia czescy w 380. rocznicę przybycia do Leszna (1628–2008). Materiały wydane z okazji 380 rocznicy przybycia braci czeskich do Leszna i 10-lecia powstania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Lesznie* (Leszno 2009) oraz w 2017 roku 24 listy – zapis znajomości pomiędzy Comeniusem a Cyprianem Kinnerem (*Jan Amos Komeński i jego korespondencja z Cyprianem Kinnerem z Elbląga 1642–1648, Sheffield-Warszawa-Leszno*). Ta ostatnia publikacja wydana została w tłumaczeniu na języki angielski i polski, z opracowaniem krytycznym. Książka powstała w wyniku współpracy zespołu angielskich i polskich badaczy.

Oprócz tematyki komeniologicznej, w kręgu zainteresowania Alojzego Koniora znalazły się także inne zagadnienia z dziejów Leszna, które zaledwie zasygnalizują, a które zaowocowały organizacją konferencji naukowych i publikacjami książkowymi z tekstami wygłoszonych wystąpień, jak np. *Jan Jonston* (Leszno 1874), *Leszno i Leszczyńscy* (Leszno 1997), *Stanisław Leszczyński*

– król, polityk, pisarz i mecenas (Leszno 2001), *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe* (Leszno 2002), *Jan Jonston w 400-lecie urodzin (1603–2003). Europejskość myśli naukowej...* (Leszno 2003), *Johann Heermann. Życie i twórczość* (Leszno 2008). Z inicjatywy dr. Koniora powstał także *Słownik biograficzny Leszna* (Leszno 2004, wydanie drugie poszerzone i zmienione w 2011). Obok działalności koordynującej i redakcyjnej sam publikował na łamach „Przyjaciela Ludu”, „Przeglądu Wielkopolskiego”, „Życia Szkoły” oraz czeskiego periodyku „Studia Comeniana et Historica”, wydawanego przez Muzeum w Uherskim Brodnie.

Konferencjom oraz wydarzeniom jubileuszowym towarzyszyły także inne inicjatywy, jak np. odlewanie upamiętniających je medali. Spośród ponad 20 medali trzy poświęcono Komeńskiemu: w 1970 roku odlano w mosiądzu medal projektu Józefa Stasińskiego, w 1978 roku – z okazji 350 rocznicy przybycia do Leszna – powstał mosiężny medal zaprojektowany przez Zbigniewa Łukowiaka. Ten sam artysta był autorem medalu odlanego z okazji rocznicy urodzin Comeniusa w 1992 roku.

W 1997 roku (18 IX – 18 X) eksponowana była w Lesznie wystawa „Od Komeńskiego do Zamenhofa”, zorganizowana z okazji rocznic: 405 urodzin Komeńskiego i 80 śmierci Zamenhofa, pokazywana również w Pradze, Przerowie, Nymburku i Ołomuńcu, a w Polsce w Czeskim Centrum w Warszawie. Jej odsłona w Lesznie była wynikiem nawiązania współpracy dr. Koniora z ówczesnym dyrektorem Muzeum Komeńskiego w Przerowie, Františkem Hyblem.

Pozycję Alojzego Koniora podkreślają nadane mu odznaczenia: Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi. W 2002 roku otrzymał tytuł Zasłużonego dla Leszna, w 2017 medal Labor Omnia Vincit, nadany przez Zarząd Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego.

Pozostaje dr Alojzy Konior nadal aktywny: w roku 2020 ukaże się publikacja jego autorstwa poświęcona dziejom leszczyńskiej komeniologii. Uczestniczy w życiu kulturalnym i służy bogatym doświadczeniem i zgromadzoną wiedzą.

Sukcesy w zarządzaniu Zespołem Szkół Technicznych miały także przełożenie na doskonały kontakt z uczniami, co zaowocowało nieformalnym nazwaniem szkoły nazwiskiem Alojzego Koniora (do dziś mówi się na szkołę „Konior”), co bez wątplenia należy przypisać popularności pedagoga i szacunkowi, jakim darzyły go pokolenia uczniów i nauczycieli oraz miejska społecz-

ność. Doskonale wpisuje się również w wykorzystanie pedagogicznych idei Komeńskiego w praktyce szkolnej.

Bibliografia

- 40 lat Leszczyńskiego Towarzystwa Kulturalnego 1969–2009*, W: Barbara Głowinkowska, Alojzy Konior (red.), Praca zbiorowa, Leszno 2009.
- František Hybl, *Od Komeńskiego do Zamenhofa*, W: *Czesi – historia i kultura*, Sesja naukowa, Szreniawa, 24 czerwca 2012, Szreniawa 2012, s. 7–18.
- Ludzie i czasy. Leszno we wspomnieniach mieszkańców*, Leszno 2018, s. 62–66. Wywiad z 15. IV. 2019.